

DEBATT & KRONIKK

Årets
kronikrører**Signe Bock Seggaard,**
forsker ved
Institutt for
samfunnsforskning**Guri Tyldum,**
forsker ved
forsknings-
stiftelsen Fafo**Lill Egeland,**
advokat i Simonsen
Vogt Wiig**Guro Slettemark,**
generalsekretær
i Transparency
International Norge**Are Karlsen,**
fylkestingspolitiker
i Vestfold. Tidligere
Ap-ordfører i Horten**Bjørn Gudbjørgrud,**
styreleder i Norsk
Kommunedirektør-
forum. Kommunedi-
rektør i Sandefjord**Halvard Vike,**
professor ved Univer-
sitet i Sørøst-Norge
(USN). Forsker ved
Telemarkforskning**Carl Fredrik Dons,**
dosent ved Institutt
for lærerutdanning,
NTNU

Ulikheten i valgdel

Verken nivået eller den generelle utviklingen i valgdeltakelsen gir grunn til **BEKYMRING**. Det gjør derimot ulikhet i deltakelsen.

signe.b.segaard@samfunnsforskning.no

2024 er utropt som et globalt valgår med rekordmange valg – et skjebneår for demokratier rundt om i verden.

Også her i Norge er det knyttet stor oppmerksomhet til valg, både før, men ikke minst etter et valg, hvor det kommenteres og analyseres ned til minste detalj. Det gjelder også valgdeltakelsen.

Valg er en sentral del av vårt demokrati: det representative valgdemokratiet. Gjennom valg hvert fjerde år velger folket representanter til kommunestyret, fylkestinget og Stortinget.

Det er her retningen stikkes ut.

Det er her de folkevalgte får mandat til å beslutte og handle på vegne av velgerne i valgperioden. Det er også i valg at politikere og partier får velgernes dom. De blir straffet eller belønnet for tidligere innsats.

Det er frivillig å delta i valg, men mange opplever det som en borgerplikt. Det er flest som stemmer ved stortingsvalg og færrest ved fylkestingsvalg.

Og så er det de velgere som ikke deltar – de blir sittende i sofaen. Hva sier det om demokratiet?

Valgdeltakelsen tas ofte som et uttrykk for demokratiets helsetilstand. Utfordringen er hvordan man skal vurdere den: Hva er høy og lav valgdeltakelse?

Kurvene over valgdeltakelse i Norge viser variasjon, og at det ikke er et entydig utviklingstrekk. Det blir feil å si at deltakelsen generelt er fallende. Siden 2000 har valgdeltakelsen snarere vært ganske stabil og til dels økende.

Det er min klare oppfatning at

verken nivået eller den generelle utviklingen i valgdeltakelse gir anledning til stor bekymring. Verken lokaldemokratiet eller demokratiet i stort er i krise.

Det som imidlertid gir anledning til bekymring og krever vår oppmerksomhet, er de underliggende tallene for valgdeltakelse i ulike befolkningsgrupper. Det er stor ulikhet i valgdeltakelsen.

Forskning på stortingsvalg og lokalvalg har i mange år konkludert med at det er en sammenheng mellom det å delta i valg og velgernes sosiodemografiske og økonomiske bakgrunn.

Generelt har sofavelgerne lavere utdanning, lavere inntekt, minoritetsbakgrunn og de er unge.

Ved omvalget i Moss stemte 12 prosent av velgerne i alderen 20–24 år. Norsk forskning har også vist at det er rundt 9 prosent som aldri deltar i valg, og det er særlig velgere med lavere utdanning og minoritetsbakgrunn.

Lokalvalgstatistikken viser dessuten at arbeidsinnvandrere fra de østeuropeiske landene stemmer i veldig liten grad, mens danskene og svenskene som bor i Norge, stemmer i større grad.

Når det gjelder kjønn og alder er det verdt å merke seg at det er en markant forskjell: Unge kvinner stemmer i langt større grad enn unge menn. Det motsatte er tilfellet i de eldre generasjoner.

Dertil kommer at forskningen også har vist at det er en sammenheng mellom det å delta i valg og ha kunnskap om politikk og det politiske systemet. Har man politisk kunnskap og politisk selvtillit, så er sannsynligheten for å delta i demokratiet og stemme større enn hvis man ikke har kunnskap og ikke har tillit.

Å utvikle og styrke demokratiet handler derfor også om tiltak for å informere og lære opp, gjøre demokratiet nærværende, og vise politikens relevans for alle. Politikens

Innlegg sendes til debatt@kommunal-rapport.no. Legg ved portrettbilde.

Innleggene kan bli publisert både i ukeavisa og på kommunal-rapport.no/debatt. Lengde på innlegg er maks 700 ord

Les flere meninger på kommunal-rapport.no/debatt

takelse øker

ILLUSTRASJON: SVEN TVEIT

innhold kan nemlig også virke mobiliserende. Miljø og klima var en slik politisk sak i både 2019 og 2021, særlig blant unge velgere.

Ulikhet er imidlertid ikke bare avgrenset til deltakelse i valg. De gruppene som deltar *minst*, er også de gruppene som ofte faller utenfor på andre samfunnsområder; i utdanningssystemet, på arbeidsmarkedet og økonomisk.

Det er en bekymring at *utenforskap* på denne måten er overlappende og kanskje selvforsterkende, fordi det innebærer at de sosioøkonomisk marginaliserte gruppene også er de som har minst politisk innflytelse ved *ikke* å bruke sin stemmerett. Det er også en tendens til at ulikheten mellom befolkningsgruppene øker.

Den økende ulikheten i valgdeltakelse kan bidra til at det representative demokratiet blir mindre representativt. Det er et demokratisk problem med konsekvenser for

”
Sofavelgerne har lavere utdanning, lavere inntekt, minoritetsbakgrunn og de er unge.

legitimiteten og oppslutningen om de beslutninger som fattes. Det gjelder lokalt så vel som nasjonalt.

Det er derfor helt avgjørende at det tenkes og prøves ut tiltak som er rettet mot de gruppene som opplever å stå utenfor. De er en viktig del av demokratiet som fellesskap. Her har politiske aktører og myndigheter på alle nivåer et ansvar – ikke minst i kommunene, for det er der folk bor og lever.

Mitt forskerhjerne banker for demokratiet. Det er derfor jeg er nysgjerrig på hvordan demokratiet utvikler seg; hvordan demokratiske prosesser kan brukes, og ikke minst hvilke faresignaler vi skal være oppmerksomme på. Kun på den måten kan det igangsettes tiltak for å motvirke misnøye og mistillit og støtte opp om demokratiet, som forhåpentlig også viser seg tiliten verdig. Målet må være å inkludere alle.

” Innsatsen og støtten fra det offentlige ikke alltid er i samsvar med behov.

Mange av de pårørende er alltid på vakt

Eldre skal bo lengre hjemme. Det betyr at mange pårørende går rett fra sin betalte jobb til en ny jobb, uten vaktskifte og pause.

Svært få av oss forventer å få både i pose og sekk. Heller ikke pårørende. Men når regjeringen ønsker at eldre skal bo lengre hjemme, må de kommunale tjenestene legge opp til at nettopp dette kan skje. Fleksible løsninger blir et nøkkelord her.

På Pårørendesenteret får vi et unikt innblikk i hvor skoen trykker når man er pårørende til eldre som bor i eget hjem. I mange tilfeller avløses ordinært arbeid med en ny type jobb, nemlig pårørendearbeid. Med andre ord: Beredskap uten vaktskifte og uten pause.

Flere eldre vil ha behov for helse- og omsorgstjenester, og flere vil måtte motta hjelp i egen bolig. Dette er noe vi har kunnskap om, og da må vi sette inn tiltak.

Å ha en forventning om at eldre skal bo hjemme lengst mulig, er vel og bra. Men ikke sjelden er pårørendes innsats helt avgjørende for at dette skal kunne skje. Å beholde den omsorgen pårørende står for, er derfor svært viktig. Om vi som samfunn definerer at, ja, vi er helt avhengige av at pårørende fortsetter å stille opp for sine nære, må vi også spørre om hva de trenger av støtte.

Bo trygt hjemme-reformen har fire innsatsområder. Ett av dem er *trygghet for brukere og støtte til pårørende*. Problemet er at innsatsen og støtten fra det offentlige ikke alltid er i samsvar med behov.

Det er tid for handling. Det er derfor kjekt å kunne løfte fram Lund kommune, som har klart nettopp dette kunststykke – å handle.

Hva har de gjort? Jo, for å avlaste pårørende til personer med demens og realisere Demensplanens mål om «myke overganger» til sykehjem, har Lund opprettet et kveldstilbud tre til fire ganger i uka. De har også et tilbud annenhver lørdag fram til klokken tre.

Med dette tilbudet ser de at brukerne kan bo hjemme lengre, samtidig som pårørende ikke sliter seg helt ut. En vinn-vinn-situasjon.

Pårørende selv gir uttrykk for at dette er et kjærkomment tilbud som gir dem en pustepause og mulighet for et sosialt liv på ettermiddags- og kveldstid. Å gjøre noe kjekt sammen med venner en lørdag formiddag, er også noe de setter stor pris på. De får mulighet til å lade batteriet.

Lund kommune har med dette initiativet tatt pårørendes behov på alvor og lagt til rette for gode, individuelle og forutsigbare tilbud.

For å få til at eldre bor lenger hjemme, må kommuner endre praksis. De må ruste seg for en fremtid der vi vet at sykehjemsplassene vil bli færre. Det må rett og slett være større samsvar mellom tilbud og etterspørsel. Tilbudet Lund kommune gir til sine innbyggere er viktig i denne sammenheng. Gjør som Lund, ligg i forkant av utviklingen!

Anne Torill Brimsø
sykepleier, pedagog og velleder

